

γυναίκα της Ζάκυνθος». Ἀλλὰ δὲν ξυπνάει σ' ἐμὰς τὴν ἐξέγερση, τὴ βαθειὰ ἀναταραχή, τὸ συγκλονιστικὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ποιήσεως ἀνθρώπινης, διεισδυτικῆς καί, ἀκόμα, προφητικῆς.

Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Ἀπαντῶ εὐχαρίστως στοὺς φίλους τῆς «Ἰδρίας». Στὸ ἐρώτημά σας τὸ «σήμερον» δὲν ἔχει τὴ θέση του, παρέλκει. Ὁ Σολωμὸς εἶναι καὶ θὰ μείναι ἡ ἀπόλυτη Ἰδέα τῆς Ὁμορφίᾳς ἐς αἰ. Ἡ ἰδέα, ἅμα καὶ λάμψη τόσο ἀπόλυτα, δὲν φοδᾶται ἀποσκίαση.

Ἀλλωστε ἀρκοῦν οἱ λίγες φράσεις τῆς ἀποκαλυπτικῆς Ἰουναίκας τῆς Ζάκυνθος, γὰρ νὰ μαρτυρήσουν, πόσο ἔχω δίκιο.

Ἀν ἐξακολουθοῦμε νὰ λεγόμεσθε «Ἕλληνες κι' ἂν κρατᾶμε ἀκόμη, στὸν αἵματοδαμένο ἐθνισμὸ μας, πρέπει νάχουμε κειμήλιο καὶ φυλαχτὸ τὸ τρίπτυχο Σολωμὸς — Κάλδος — Παπαδιαμάντης».

Θὰ πρόσθετα καὶ τὸν Μακρυγιάννη, ἂν δὲν ἦταν ἐμπαθὴς, ἀθυρόστομος κι' ὄχι τὸ ἴδιο ἀγνὸς μὲ ἀνιδιοτέλεια. Δὲν μὲ παρασύρει ἡ, δοῦ.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

Δὲν μοῦ εἶναι δυνατό νὰ γενικεύσω τὴν ἀπάντησή μου σχετικὰ μὲ τὸν Σολωμὸ. Πῶς νὰ ξέρω πῶς τὸν βλέπουν οἱ ἄλλοι; Θὰ σὰς πῶ μονάχα πῶς τὸν βλέπω ἐγώ. Καὶ πάλι ἡ ἀπάντησή μου θὰ ὀρίσκει κατὰ κάτω ἀπὸ τὸ θέληγτρο μιᾶς καθαρᾶ προσωπικῆς ἀνάμνησής μου: «Ἕνας δεμένος μὲ κόκκινο πανὶ τόμος παμπάλαιος τώρα, μὲ τὰ Ἀπαντα τοῦ Σολωμοῦ, εἴτανε τὸ πρῶτο διδύμο πού ἔβαλαν στὰ χέρια μου οἱ γονεῖς μου στὴν ἡλικία πού πρωτάρχισα νὰ μαθαίνω γράμματα, νὰ συλλαβίζω. Τοὺς εὐγνωμονῶ γι' αὐτό. Σῦνθησα στὴν ἐνσυνείδητὴ ζωὴ μὲ τοῦ Σολωμοῦ τοὺς στίχους, εἶναι δεμένοι μὲ τίς δόλοπρωτες, τίς χλωρὲς ἐμπειρίες μου, τοὺς ὀρίσκω λοιπὸν χτισμένους στὰ θεμέλια τῆς ὑπαρξῆς μου».

Θὰ ἔλεγα πῶς ὁ Σολωμὸς εἶναι τὸ μεγάλο μας ὑπόδειγμα, γιατί συνδυάζει τὴ λιτότητα μὲ τὸ βάθος τοῦ συναισθήματος καὶ τοῦ στοχασμοῦ, τὴ διαύγεια μὲ τὴν υπεραισθητὴ μαγεία.

Τὴ σχέση, τώρα, μπορεῖ νὰ ἔχει ἓνα τέτοιος ποιητὴς μὲ τὴ σημερινὴ ποίηση, δὲν τὸ ξέρω. Σημειώστε, παρακαλῶ, ὅτι στὴν ἀπορία μου τούτη δὲν κρύβεται καμμιὰ ἀπολύτως αἰχμητὴ κατὰ τοῦ σημερινοῦ λυρικοῦ μας λόγου. Ἀναρωτιέμαι μονάχα: Ἡ τωρινὴ μας ποίηση εἶναι φυσιολογικὸ γέννημα τῆς ὥρας αὐτῆς τοῦ κόσμου, ὅπως κι ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἂν ὅμως καὶ μὲ τί τρόπο γεφυρώνει τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸν Σολωμὸ καὶ σ' ἐμᾶς, ἐκείνην τὸ ξέρεи. Ἐγώ, πεζογράφος ἀπλός, δὲν εἶχα νὰ λύσω αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ὥστε νὰ μπορῶ νὰ ἐκθέσω τώρα τὴν ἀποψή μου.

Σήμερα ὅπως καὶ τότε πού σὰς εἶπα, θαυμάζω, προσκυνῶ τὸν Σολωμὸ. Τοῦ χρωστῶ εὐγνωμοσύνη πού ἔδρεξε μὲ τὴ δροσιά του τὰ παιδικὰ ἔναν καιρὸ μάτια μου.

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

Λυπάμαι πού ὁ χώρος δὲ μοῦ ἐπιτρέπει μιὰ πιὸ πλατιά ἀνάπτυξη τοῦ δύσκολου τούτου ἐρωτήματος γύρω ἀπ' τὸ Σολωμὸ.

Ὁ Σολωμὸς παραμένει ἀξεπέραστος ἀπ' ὅλους τοὺς νεώτερους, πού γενικά διακρίνει ἡ ἀμετροσέπεια, ἡ κοινοτοπία κι' ἡ πεζολογία. Εἶναι ἓνας καθαρὸς ποιητὴς. ἔστω καὶ μέσ' στὴν κλασικὴ ἢ ρωμαντικὴ του διάστασι. Σὰν ὄφως, δέβαια, δὲν εἶναι τὸ σύγχρονο, ἐκφράζει τὴν ἐποχὴ του, ἀλλὰ σὰ μήνυμα εἶναι πάντα κοντὰ μας, γιατί